ІВАН ДЕ-ЛЯ ФОНТЕН.

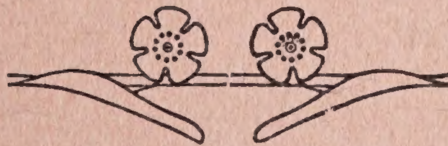
БАЙКИ.

На руську мову свобідно переклав

Любомір Селянський.

З чотирма образками.

Ціна 25ц.

НАКЛАДОМ РУСЬКОЇ КНИГАРНІ, — 848—850 Main Street.
ВІННІПЕҐ, МАН.,

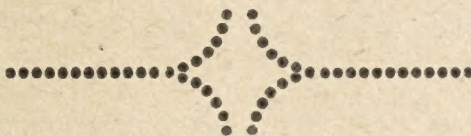
Мельник, його син і осел.

ІВАН ДЕ-ЛЯ ФОНТЕН.

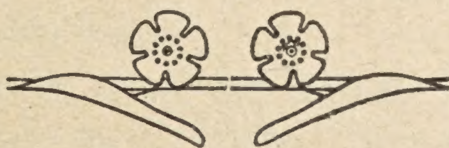
БАЙКИ.

На руську мову свобідно переклав

Любомір Селянський.

З чотирма образками.

[1918]

НАКЛАДОМ РУСЬКОЇ КНИГАРНІ, — 848—850 Main Street.
ВІННІПЕҐ, МАН.,

Предмова до руських діточок.

Отце даємо вам, Дітоньки, гарну книжочку в руки. Байки Івана Ля Фонтена. А може ви цікаві хто був Ля Фонтен? Ось послухайте! Се був найславнійший французький байкар. Він був також великим приятелем дітий. І для їх приємности і науки написав дуже богато байок. Ба, але яких? Незвичайно цікавих, милих і принадних!

Аж очи сьміють ся з утїхи, коли їх читає ся. А всї вони коротенькі, не мучать. Тта притім такі цікаві, що годї від них відорвати ся. І їсти відхоче ся, як зачнеш читати. Ану спробуйте. Лише не читайте їх прихапцем, анї лакомо. Бо і пиріжки та тїсточка переїдять ся, як їх лакомо їсти. А відтак не знаєш, який кожде з них мало смак.

Але ви, Дітоньки, читайте сї байки ось так: По-кождій байцї застановіть ся, яка для нас з неї наука? Бо памятайте! Ля Фонтен був дуже дотепний і мудрий чоловік. Він буцїм то писав байки з житя зьвірят і птиць і гадів, ба навіть з житя неживих творів. Але то всьо відносить ся до нас, до людий. Всьо тото сьмішне, але всьо показує хиби не зьвірят, а людські хиби. Та ви се самі швидко розміркуєте. Бо хотяй у вас, здаєть ся головки маленькі, але розуму в них тай застанови богато. Може неправда?

Тай ще се треба вам, любенькі Дітоньки, знати. Іван Ля Фонтен родив ся в Шато Тієррі у Франциї 1621 р. а умер в Парижи 1695 р. о чи знаєте, кілько то літ минуло, як він писав свої байки? Ану, вгадайте! — Майже двіста пятьдесять літ! — Правда, як то вже давно? А прецїнь они не постаріли ся анї трошки, так само як не постаріла ся природа, що нас окружає. Байки Ля Фонтена будуть завсїгди сьвіжою і принадноє є весна, що до нас що року вертає.

Отже читайте їх, мої любенькі, собі на втіху та на здоровлє! Тай ще своїх товаришів і товаришки заохочуйте, щоби отсі байки Ля Фонтена купуали і залюбки читали.

Любомір Селянський.

1. Пільний Коник і Мурашка.

Був собі раз пільний коник, жвавий веселий хлопака. Через ціле літо він нічого не робив, лише їв та співав. Але як прийшла зима, коникови заглянула в очи біда. Він не мав що їсти, бо нігде не було ні мушки, ні хробака. Що тут діяти?

Аж коли йому вже голод добре доскулив, пригадав собі на свою сусїдку, мурашку. А мурашка була дуже запопадлива господиня. Она працювала щиро ціле літо, щоби зібрати запаси на зиму.

Отже до неї удав ся коник з просьбою, щоби йому пожичила бодай кілька зеренець.

— Будь ласкава ,каже, поратуй мене в потребі. Я бачиш коби лише дотягнув до літа! А там я вже пан! І собі призбираю і тобі віддам довг враз з відсотками. Біг-ме, віддам!

Але мурашка не була така скора до пожичок. А тим менше, що знала, з ким говорить. — „Вітрогон! дармоїд!" — подумала собі мурашка. Вкінци запитала коника:

— Що-ж ти робив ціле літо, що тепер голодуєш?

— Та що? — відповів коник — хиба-ж ти не чула? Таже я сьпівав і день і ніч без настанку.

— Сьпівав лише? — сказала з насьмішкою мурашка. — Се дуже гарно! Зате тепер потанцюй собі, небоже!

2. КРУК і ЛИС.

Крук то велиий злодій! Се кождий знає. Отже раз вкрав він кусень сира і усїх з ним на дереві. Заглянув його лис, занюхав смачний сир, підбіг під дерево і так став до него говорити:

— Добрий-день тобі, пане круче! Який же ти гарний! Як ти менї подобаєш ся! А єсли твій голос відповідає твоїм перам, то ти є хиба чудом між иншими птицями, які в сїм лїсї перебувають.

На сї слова крук мало не вискочив зі скіри з великої радости. Він хотїв пописати ся своїм гарним сьпівом і відчиник клюв. В тїй самій хвили опустив своє крадене добро на землю. Лис вхопив сейчас сир, зїв його зі смаком, аж облизав ся, а відтак сказав до крука:

— Мій любий пане! Навчи ся тепер, що кождий підхлїбник жиє коштом сего, хто його слухає. За сю науку заплатив ти тепер своїм сиром.

Крук страшно змішав ся, коли почув таку насьмішку лиса. Він був би з сорому і з досади навіть почервонів, коли би з роду не був чорним. Зате заприсяг собі, що вже більше не дасть ся обдурити підхлїбникам.

3. ВОВК і ПЕС.

Один вовк став з голоду та нужди такий худий, що на нїм була лише скіра та кости. Їсти не було, що добичі не міг нїгде роздобути, бо собаки пильно стерегли свої череди і стада. Біда така, що хоть гинь! Отже сей вовк здибав раз гарного і сильного бриська, що якось заблукав ся до лїса. Він був би радо кинув ся на него і роздер на куснї, та ба! Він сейчас зміркував, що з бриськом не легка справа. Куди йому голодному і немічному бороти ся з таким силачем! Длятого вовк при-

ступив до него з покорою тай зачав добродушно балакати то пр се, то про те. А найбільше любував ся його товстим і величавим виглядом.

— Гей, гей, милий Боже! — зітхав вовк, — коби то я бодай раз в житю так сито виглядав!

— Се прецінь зависить від тебе самого мій друже! — відповів пес. — Єсли хочеш так потовстіти, як я, то покинь тоті погані ліси! Бо що-ж тут є? Голод і нужда! А твої товариші, то самі голодранці, жебраки — словом голота! Що вас тут жде? Хиба голодна смерть! Ви не маєте тут нічого певного. Чи вам хто дурно приготовить печене і варене? Кождий кусок мусите здобувати з тяжким трудом і небезпеченьством. А у нас? Просто рай! Ось ходи зо мною, а усьміхнеть ся тобі красша доля.

— А що-ж би я мав у вас до роботи? — спитав вовк.

—Майже нічо, відрік ся пес. — Ось хиба гавкати на людий, що мають палиці та на старців-пропаків. Відтак лестити ся коло домашних осіб, та старати ся о ласку пана дому. За се будеш мати щедрі недоїдки з панського стола, смачні кісточки волові, баранячі, телячі і свинячі, ба навть курячі! Чи чуєш, які ласощі? Тай то всьо без ніякого труду і заходу. Принесуть тобі перед буду насиплять кошицю, а ти лиш поживай готове, хоч розперізуй ся! Ще й попити дадуть смачних помиїв. Хлепчеш, хлепчеш, аж тобі боки розпирає!... А вже не згадую про те, що тебе і погласкають і ласкаве слово до тебе промовляють, звичайно — живеш на широкім, просьвіченім сьвіті, а не в тіснім, темнім лісі.

Сей образ щастя зворушив вовка аж до сліз... І він радий та веселий пустив ся з бриськом в дорогу до сего раю. Ідуть вони, ідуть, аж якось мимовільно кинув вовк оком на шию свого товариша. На своє диво побачив він, що тота була немов вишморгана, посиніла, без ніякого волоска.

— Що се є? — спитав вовк збентежений.

— Се нічо, відповів пес байдужно.

— Як то нічо? Прецінь мусить бути якась причина.

— Е, се дурниця! Се походить певно від ланцуха, який закладають мені на шию.

— Він ланцуха? На шию? — крикнув з острахом вовк. — То тебе привязують і ти не сьмієш свобідно бігати, куда захочеш?

— Ну, так, не завсїгди, але що-ж се значить супротив...

— Се значить, перебив йому поквапно вовк, що менї вже відхотїло ся і твоїх охлапів і всїляких кісточок і смачних помий, бо менї, братчику, милїйша воля над всї скарби сьвіта! Розумієш?

Се сказавши, драпнув вовчик чим борше до лїса, та відтак ще довго плював на собачий рай.

---

4. ЗЕВС і ЗЬВІРЯТА.

Се дїяло ся дуже давно. Ще в тих часах, коли в старій Грециї панувало богато богів і богинь. А Греция, се дуже гарний край, що лежить в нашій части сьвіта, Европі, над Середземним морем. Між тими богами був найстарший Зевс, що панував над небом і землею. Відтак Позейдон, пан над усїма морями і Гадес, пан підземного сьвіта.

Отже Зевс видав раз до сьвірят такий приказ: „Нехай всьо, що жиє і віддихає, ставить ся у стіп мого престола. Єслиби хто був гадки, що в його подобі є щось невідповідного, що треба би змінити або поправити, нехай сьміло вискаже своє бажанє, а я сейчас се сповню.”

Зьвірята послухали приказу свого бога і пана, тай станули перед ним рядом.

— Ну, малпо, зачинай перша! Поглянь на инші зьвірята, порівнай їх красоту з твоєю і скажи, чи ти вдоволена із своє подоби?

— Я? — спитала малпа. — А чому-ж би я не мала бути вдоволеною? Хиба-ж я не маю чотирох ніг так, як инші зьвірята? Скілько разів я приглядала ся свому портретови, то не знаходила в нім ніколи якоїсь хиби або догани. Але ось мій братчик, медвідь, то се така неотесана колода, що я не радила би йому ніколи дати себе відмалювати.

Якраз в сій хвили надійшов медвідь. Всі думали, що він буде жалувати ся на свої хиби. Але куди там? Навпаки, він чванив ся своєю красотою, а натомість витикав слоневи, що — мовляв—треба би йому зменшити клапоуха, а надточити хвіст. Слонь, се дійсно брила без форми і складу!

Коли-ж на слоня прийшла черга, то він помимо своєї розсудности говорив як і другі. Після його гадки, то він ще жвавий і гарний молодець супротив такого тяжкого боввана, яким є кит.

І так вихвалювали себе всі сотворіня від найбільшого до найменшого. Приміром панна мурашка осудила, що міль є занадто дрібний, а себе уважала просто за великана.

Коли отже ніхто з них не знайшов на собі найменшої хиби, відослав їх Зевс домів. І тут так само одні других осуджували а свої прикмети вихвалювали попіднебеса. — Тай чи-ж дивувати ся зьвірятам, коли так само, а може ще й гірше, чинять люди? Кождий чоловік видить себе иншими очима, ніж свого ближнього.

---

5. ЛАСТІВКА І МАЛІ ПТИЧКИ.

Одна ластівка звиділа немало сьвіта. Богато треба би писати, де она не бувала. Пізнала она так дале-

кі сторони, за які ви, дітоньки, аж колись будете чути. А буваючи у сьвіті, она богато навчила ся і великого досьвіду набрала ся. Чому? Бо она всьому уважно приглядала ся і всьо собі затямила. Одним словом, се була розумна ластівка. Она навіть уміла морякам наперед сказати, коли буде буря а коли погода.

Коли-ж одної весни прилетіла до нас, то побачила, що мужики сіють коноплї. Она побачила, що мужики сіють коноплї. Она понюхала сімя, покрутила мудрою головкою і сказала до птичок:

— Се не добром пахне для вас, мої любі товаришки! Чи ви знаєте, що з сього насіня для вас виросте? — Неволя! — Жаль менї вас дуже... Погляньте на отсю руку, що ось розсипає сімя по поли!! Кажу вам, біднятка, що з того сімени виростуть ростини а з їх волокон тота сама рука поробить сільця і всїх виловить. Тай не на те, щоби вас поїсти, бо яка звас,дрібноти, їда для такого великана? Але на те, щоби вас позамикати у клїтки, у неволю ,доки в нїй не погине те з туги за волею і з недостачі руху.

— Чи ви розумієте? — говорила ластівка дальше. Отже послухайте моєї ради: визбирайте всьо того насінє до одного! І коли вам оно в смак, зїжде його! Бо кажу вам, що інакше оно колись вас зїсть...

Птички слухали сеї бесїди спершу з цїкавостию, а відтак зачали позїхати. Они не любили довгої науки. Байки були би раднїйше слухали. Инші поглянули одні на других, підсьміхаючи ся та кепкуючи з щирої поради. А вкінци порозлїтали ся на всї сторони. посьвівуючи собі безжурно.

Минуло кілька неділь. Ниви покрили ся вже зеленими ростинами. Тодї ластівка взяла ся знов перестерігати легкодушні птички.

— Нерозумні пустїйки! Отямте ся! Дивіть ся,що з того насіня виросло! Повиривайте отсї билинки своїми дзюбами, доки не буде за пізно! Се росте загибіль для вас!

— Агій на тебе! зловіща цокотухо! — заверещали птички. — Чи-ж ми годні повиривати отсї бадиля з одного лану? Таже на те треба тисячів дзюбів! Тай ще яких! Се не наша робота... І знов порозлїтали ся.

Надійшло лїто. Коноплї дозріли. Ластівка кинулась до своїх легкодухів ще раз з порадою: — Дивіть ся, що ви наробили! — закликала она до них з жалем. — На бадилах зерно вже доспіло. А коли люди ростини з поля зберуть, тодї горе вам! Они понаставляють на стернях всїлякі сїльця і самоловки а ви навіть не спостережете ся, як в них опините ся. Втікайте з тих сторін, поки час! Летїть за гори, за моря, як се чинять бузьки, журавлї, дикі гуси, качки і инші. Та як вам, маленьким, перелетїти через високі гори, широкі моря, піскові пустинї? Отже моя послїдна рада для вас така: Поховайте ся в щелини, закамарки, закутки, щоби вас там нїхто не побачив і не знайшов.

Але птичкам навкучило ся слухати сих рад.

— Се пусте! Се нїсенїтницї! Хто би то слухав таких дурниць та пострахів?! — закричали хором...

І що з ними стало ся? Стало ся так, як предсказала ластівка. Майже всї попали ся в сїльця а відтак у клїтки. Ой плакали тодї та нарікали на свою легкодушність! Була воля, тай минула ся... Товкли тодї головками, біднятка, о дротяні стїни, щоби вирвати ся на свободу, на простір, на воздух, та ба! Не їх сила розбити кріпку вязницю... І сиділи, нещасні птички в тяжкій неволи, доки в ній не погинули... А чому? Ну, се ви вже самі відгадаєте.

---

6. ВІЧЕ ЩУРІВ.

Тамта байка була сумна, правда? Тепер перечитайте веселїйшу за віче щурів. А може ви не знаєте, що то є „віче"? — Віче, се є многолюдна нарада. Як

богато людий зійде ся на нараду, то її називають вічем. Отже на таке віче зібрали ся і щурі. А длячого зібрали, послухайте:

Один кіт, іменем Мурлика, страшенно нищив щурів. Грозила їм цілковита заглада. Они стерегли ся його, мов огню. Та помимо того не було дня, щоби Мурлика не задусив бодай одного з них. Они називали його гайдамакою, опришком, чортом. Они проклинали його з цілої душі, але то всьо нічого не помагало.

Одного дня запримітили щурі, що їх заклятий ворог вибрав ся в иншу сторону на розбій. Отже скористали із сеї нагоди і зібрали ся в безпечнім місци на віче. Сейчас вибрали старого, поважного Костогриза головою віча і зачали нараду над свої лихом.

— Братя! — сказав голова до зібраної громади. — Ви бачите самі, що нам грозить загибіль від лютого Мурлика. Радьмо длятого, що діяти. Ви преці́нь також бували у сьвіті. Є між вами такі, що на кораблях і моря перепливали і Америку видали. Отже радьте, що нам чинити, щоби дальшому розбоєви Мурлики положити конець.

На сю промову виступив Сироїд і просив о голос. А коли голова уділив йому голос, він говорив так:

Любі товариші і братя! Вся наша біда походить звідси, що ми не можемо знати, коли і звідки наш ворог на нас нападе. Бо ми як біжимо, то під нами аж земля дуднить. А він, котюга, ходить так тихонько, закрадає ся так неспостережимо, що ми і не зчуємо ся, коли опинимо ся в його лабах. Отже моя рада така: Привяжім йому на шию дзвінок! Бо зважте лише! Коли він буде до нас зближати ся, то дзвінок нас остереже. А ми тоді шусть! в діру і будемо безпечні. Нехай Мурлика і чорта зїсть, а таки нам нічого в дірі не вдіє. Длятого я ставлю внесене: привязати Мурлиці дзвінок до шиї — чим скорше, тим ліпше.

— Славно! — запищали щурі і плескали в долоні з великої втіхи. Деякі обнимали і цілували мудрого

Сироїда за його дотепну раду. А инші аж розплакали ся зі зворушеня, що ось скінчить ся їх тревога о житє.

Коли-ж відтак настала тишина, промовив голова:

— Ся рада справді хосенна і спасенна. Але хто з вась братя, возьме на себе обовязок привязати Мурлиці дзвінок?

— Я думаю, що як хто порадив, так повинен і зробити, — обізвав ся щур Пшеничний.

— Ба, я би від сего не відмагав ся, — відповів Сироїд, — але самі бачите: я вже старий, та ще на ногу храмаю. До такого діла треба молодшого і жвавійшого, ніж я.

— Ану, молодці! зголошуйте ся! — кликав голова віча.

Та на дармо кликав і заохочував до сьвятого діла. Кождий відмагав ся і викручував ся, як міг від сего обовязку. Деякі навіть впрост заявили, що они не дурні наражувати себе на видючу смерть.

Вкінци порозбігали ся всі, а на вічу лишив ся голова і сказав до себе: „Не штука вигадати мудру раду, але її виконати — отсе штука!”

---

7. ВОВК І ЯГНЯ.

Розповім вам байку, з котрої пізнаєте, що хто сильнійший, того правда і воля на сьвіті. Було се так:

Одно ягня пішло до річки напити ся водички Втім надбіг голодний вовк, що шукав поживи. Він побачив молоденьке, товстеньке ягнятко і аж йому очи засьвітили ся з утїхи.

— Ось і смачна перекуска! — подумав собі тай пустив ся до ягняти. Але щоби оправдати свою напасть, крикнув він люто:

— Як сьмієш ти каламутити мою воду?! За се зухвальство жде тебе тяжка кара!

— О пане ласкавий! — залебеділо затревожене ягня. — Таже я пю воду о. яких дванайцять кроків понизше від Вашої Милости. То як же могу скаламутити Вам воду?

— Ади, щеня! Воно ще сьміє завдавати мені брехню в живі очи! Таже ти, мерзенне, ще торік мене зневажало!

— Ах Господи! — промовило ягня з плачем і дрожало з великого страху. — Як же я могло Вас, Добродію, торік зневажати, коли мене ще тоді й на сьвіті не було...

— Не було? Гу, то се певно вчинив твій брат!

— Тай братчика я не маю ані одного...

— Се мені байдуже, маєш чи не маєш! — гримав дальше вовк. — А все таки хтось з твоєї родини. Хиба-ж я не знаю, що ви всї: і ваші пастухи і ваші собаки, раді би мене в лижцї води втопити! За се я мушу на тобі пімстити ся.

І по тих словах вхопив ягня та затаскав в глубину ліса. Там його задусив і пожер без ніякого рекурсу...

Так само поступають сильні сего сьвіта зі слабшими!

8. ЛИС І БУЗЬОК.

Хитрий лис запросив раз добродушного бузька до себе на обід. Але не зі щирости, лише щоби з нього закпити. Коли гість прийшов, лис поставив перед нього плитку, широку тарілку. До неї наляв смачної поливки з курячого мяса, дрібненько покришеного.

— Поживайте, сусїдо, на здоровлє! — припрошував лис, хитро усьміхаючи ся:

Бузьок штуркає довгим дзюбом по тарели, та негоден ані каплї схопити. А поливка аж пахне, така

смачна! Тимчасом господар вихлептав поливку до чиста, аж облизав ся.

— Та чому ні? — відповідає бузьок, що зміркував тепер злобу лиса. — А щоби вам, сусідо, віддячитись за так щиру гостину, прошу вас красненько до мене завтра на обід.

— Дуже радо! — каже на се лис. — Я з добрими приятелями не люблю робити церемонії.

На другий день побіг лис до бузька на гостину. А що надіяв ся сито і смачно попоїсти, то рано не їв навіть снїданя. Лише дїтям кинув трохи вчерашних недогризків, а відтак спав аж до полудня.

Отже прибіг до бузька добре голодний. Витає ся масненько, питає про здоровлечко, а тимчасом нюхає довкола, чим то його бузьок угостить? — Тай занюхав печеню.

— Але-ж бо пахне- — подумав собі лис, — аж в носї скобоче!

А бузьок справдї гарно приготовив ся: Спік круху печеню на сьвіжім маслї, ще й цибульку присмажив. Відтак покраяв на куснки і вкинув до фляшки з довгою шийкою.

— Прошу, Вашецї, живіть ся на здоровлє! — припрошує бузьок лиса, а сам тимчасом витягає довгим дзюбом кусник за кусником з обємистої фляшки.

Лис крутить ся коло неї, мало зі скіри не вискочить!... Голод і лакімство тягнуть його до фляшки,але широкий писок анї руш не годен влїзти до вузкої фляшки. Потанцював лис на всї боки коло неї, а вкінци стулив хвіст і голодний та завстиджений вернув домів...

Бачите, дїтоньки! Якою міркою міримо, такою нам відмірять.

9. ШЕРШЕНЇ і ПЧОЛИ.

По дїлї можна пізнати його творця.

Раз знайшло ся кілька плястрів меду без властителя. Шершенї домагали ся їх для себе, але пчоли спротивили ся тому. Отже вибрано осу, щоби рішила спір. Однакож виданє осуду не було легкою справою. Сьвідки зізнавали, що коло сих плястрів видно було через довгий час крилаті сотворіня, подовгастого виду а брунатної барви. При своїй роботї они бренїли і подобали зовсїм на пчоли. Та ба! У шершенів находили ся також подібні знамена.

Оса не знала, що на ті виводи сказати. Длятого запорядила дальші доходженя через сьвідків. Щоби справу докладно розслїдити, переслухала оса цїлий рій мурашок. Але і се не богато помогло, а справа проволїкала ся з тижня на тиждень, з місця на місяць.

— На що тото всьо здало ся? — сказала одна із пчіл, обдарена бистрим розумом. — Вже від шістьох місяців тягне ся отся справа і ми стоїмо все на тім самім місци, що в перших днях. Тимчасом мід готов скиснути або зіпсувати ся. Крайна отже пора, щоби судия поквапив ся з присудом. Замість слухати стілько суперечних зізнань і виводів, стілько пустих слів і нїсенїтниць, возьмім ся радше разом з шершенями до роботи. Відтак пізнаємо, хто вспіє виконати таку мистецьку будову комірок і назбирати з цьвітів такий солодкий мід.

Шершенї на се внеселє не пристали а їх відмова була найлїпшим доказом, що сеї штуки не знають. Тодї оса присудила спірні плястри меду правним їх властителям — пчолам.

Дав би то Господь, щоби всї процеси так справедливо кінчили ся! А ще красше було би, як би люди зовсїм не водили ся по судах. Як же зайде конечна потреба перевести який спір, то найлїпше розсудити його

простим, здоровим розумом. Тоді не мали би люди такої гризоти, такої страти часу і таких коштів. Але чи нерозумні і сварливі люди зрозуміють сю правду?...

---

10. ДУБ і ТРОСТИНА.

Одного дня сказав дуб до тростини:

— Яка-ж ти нікчемна та слабосила, тростино!Для тебе і воробець є значним тягарем.Ти дійсно маєш право жалувати ся на несправедливість природи. Найлекший вітрець, що ледви зморщить гладке зеркало води, приневолює тебе гнути голову в долину... Глянь, як гордий мій вершок, мов шапка Чорногори! Він не лише здержує сонічні лучі; але й ставить хоробрий опір бурям. Для тебе кождий вітер є бореєм, для мене леготом.

— Коли би ти, товорив дуб дальше, відсапнувши, росла бодай під опікою мого листя, що ним заслонюю ціле сусідство!... Не терпіла би ти, небого, тоді стілько лиха, бо я хоронив би тебе перед бурею. Та на жаль ти ростеш завсігди на мокрих берегах царства вітрів. Справді, природа є для тебе під кождим зглядом несправедливою мачохою!

І похитав дуб з легковаженєм своєю могутньою головою...

Тростина слухала покірно сеї довгої бесіди, відтак склонила ся перед велитом лісів і сказала:

— Твоє милосердє вказує на доброту твого серця, але не жури ся мною! Вітри є для мене менше грізні, ніж для тебе. Я згинаю ся, та не зломлю ся. Ти доси опирав ся побідно їх насильним ударам і не захитав ся. Але чекаймо кінця...

В тій хвили небо почорніло. В хмарах щось заклекотіло і заревіло. З півночи загудів такий страшний вихор, що аж земля задрожала. Вся природа жахнула

ся. Птиці умовкли, зьвірі поховали ся у свої леговища. Вихор собою і реве мов скажений. Жене перед собою тумани пороху, рве землю і стрясає листє, зриває дахи, ломить дерева...

Один дуб довго не подавав ся, боров ся з вихром, стогнав, шумів, скрипів... Але вихор подвоїв свою силу. розігнав ся і напер з такою завзятостию, що вирвав дуба з корінєм, підніс в гору і тріснув ним о землю!...

— Вершком своїм сягав ти близко неба, а ногами дотикав царства мерців...
Чванив ся ти силою і могучостию а тепер ким ти є?...
Ось такий конець всїх гордих і зарозумілих сотворінь на сьвіті!

---

11. ЛИЛИК і ДВІ ЛАСИЦЇ.

Один лилик попав ся раз неоглядно в житло ласиції. А тота ласиця віддавна ненавиділа миши. Коли отже побачила лилика, думала, що се миш і прибігла швидко, щоби її пожерти.

— Як то? — закликала она з погордою. — І ти ще сьмієш лїзти до моєї хати, падлюко! По стілько кривдах, які вчинив ти мому родови і менї, ти ще маєш чоло показувати ся моїм очам? Чи-ж ти не миш? Кажи правду! Таки так, ти справдї є миш, або я не є ласицею.

— Вибач! — відповів затревожений лилик, але ти помиляєш ся що до моєї особи. Я мав би бути мишию? Хиба хтось злобний впровадив тебе в блуд гарна панї! Слава Сотворителеви сьвіта я є птицею, ось поглянь лише на мої крила! Най жиє птичний рід, що своїми крилами сьміло взносить ся під небосклін!

Ся бесїда подобала ся лисици і видала ся справедливою. Длятого она позволила лиликови спокійно

віддалити ся. Але в два дни пізнійше влетів наш галайко знов через неувагу до хати иншої лисиці. А тота була страшним ворогом птиць. Через те знайшов ся лилик в небезпеченьстві житя, бо ласиця хотіла його зїсти.

Коли отже зміркував, що ласиця уважає його за птицю, пустив ся знов на хитрощі. Він став відпекувати ся і божити ся, що не є птицею, лише мишию. — Та нехай мене Господь боронить, щоби я був птицею! Хиба-ж ти, добродійко, сама не бачиш? Придиви ся мені добре! Прецінь знаєш, що птиці мають піре. А де-ж воно в мене є? Я є справедлива миш. Най жиють миши і щури! На погибель котам!

Лисиця покрутила носом, подумала а відтак сказала: — Ну, як так, то йди собі з Богом!

Тим способом проворний лилик викрутив ся два рази з біди.

І межи людьми буває богато таких, що в небезпеці, в скрутнім положеню, змінюють свій характер, своє переконанє. Попаде приміром Русин-Украінець в товариство зрадників нашого народа, кацапів, які кажуть, що Русин а Москаль — то всьо одно!

— А тії, кажуть, — чого вліз межи нас? Таже ти Украінець! Биймо Украінця!

— Та де я Украінець? — відпекує ся наш слабодух. — нехай мене Господь боронить! Я справедливий москаль!

Ну і тоді братає ся з такими підляками.

А попаде він иншим разом межи Украінців.

— Гей, ти кацапе! — кричать тоді до него — ти чого тут хочеш? Забирай ся від нас, бо дістанеш лупня...

— Та що вам прийшло до голови? — відпекує ся тоді наш слабодух. — Тьфу! Я мав би бути кацапом? Хиба-ж я вмію хоч одно сл;ово по московськи сказати? Най жиє наша Русь-Украіна!

І що-ж варт такий чоловік? Він ні пес, ні баран! Ні миш, ні птиця! Одним словом — лилик! Чи можна такого поважати?

12. ХОРТИЦЯ і її ТОВАРИШКА.

Одна хортиця мала молоді і не знала, де їх примістити, бо не було у неї своєї хати. Отже горячими просьбами спонукала свою товаришку, що та відступила її на якийсь час свою хату. Коли той час минув вертає товаришка і допоминає ся своєї хати. Але хортиця випросила ще лишити ся на дві неділи, бо її песятка ледво що лише зачинають лазити.

Коли і сей реченець минув, властителька знов зажадала віддати її хату і постіль. Однакож сим разом хортиця показала зуби і загоркотіла:

Я готова сейчас уступити ся з цілою моєю родиною, єсли лише зможеш нас звідси вигнати!

Тай глянула притім на свої діти, що вже стали великі і сильні. І властителька була зневолена виречи ся власної хати.

Коли даємо щось лихим людям, завсїгди опісля сего жалуємо. Тяжко відобрати від них се, що їм пожичило ся, добрим способом. Хиба приходить ся відтак або з ними позивати ся або виречи ся своєї власности. Длятого стережіть ся таких лукавих людий!

13. ЛЕВ І КОМАР.

— „Геть від мене! — ти нужденна комахо, нікчемний непотрібне на світї!” — Такими словами зганьбив раз лек комара і то прилюдно.

Комар, хотяй що правда — малий і непоказьний — відчув тоту зневагу дуже болючо. З сеї причини він виповів львови війну на житє і смерть.

—Чи ти думаєш, що твоє високе становище вже позволяє тобі зневажати низших від себе? І чи гадаєш, що я настрашу ся твоєї величини і сили? Ні царю! Мені так само мила честь, як і другим животинам. І я волю смерть, ніж неславу. Готов ся до борби!

По тих словах кинув ся комар на льва. Він нападав зі всїх боків, кидав ся на шию, кусав, ранив і доводив льва до скажености.

Цар сьвірів пінить ся, очи його блискають гнївом а з грудий добуває ся страшний рев. Всї недалекі сотворіня, переняті тревогою, поховали ся, а сей загальний перестрах був дїлом слабого комара.

Куслива комаха напастує льва в сто місцях, то коле його в плечі, то кидає ся на пащу, влїтає до носа, скобоче і ранить, так, що могучий лев мало що не сказить ся. Він сам драпає ся і калїчить ся в болючих місцях, бє себе сильним хвостом, щоби вдарити комара, качає ся по земли, підскакує мов пилка, і вкінци знеможений і обезсилений падає без памяти на землю. лю.

А по сїм бідний комар опускає з тріюмфом місце бою і спішить перед цїлим сьвітом похвалити ся своїм геройським дїлом. Але мабуть за тоту чванливість постигла його незабаром кара.В дорозї попав ся він в засїдку павука і там знайшов свій конець.

Із сеї повістки випливають дві науки: 1. що з посеред наших ворогів нераз дрібні і непоказні бувають найнебезпечнїйші. 2. Лучає ся часто, що той, хто поконав сильнїйшого ворога, гине з руки далеко слабшого.

14. ОСЕЛ ОБЮЧЕНИЙ ГУБКАМИ і ОСЕЛ ОБЮЧЕНИЙ СОЛИЮ.

В теплих краях уживають люди більше ослів ніж коний. Они їздять на них верхом або ладують на їх хребет всілякі тягарі. Отже один крамар мав двох ослів. На одного з них наладував він мішки з губками а на другого з солию. Перший осел біг жваво наперед, а другий ступав нога за ногою і треба було його все підганяти.

Довго они так ішли, минали гори і долини, аж вкінци помучені прийшли над якусь ріку. Крамар знав її добре, бо вже нераз через ню переїздив. Він сїв на осла з губками а другого з солию взяв за уздечку і так переправляв ся бродом на другий бік.

Але сей другий, більше змучений. хотів конечно скупати ся. Длятого вирвав ся з рук крамаря, скочив у глибоку воду і зачав залюбки качати ся. В сїй купели почув він не лише милу охолоду, але також значну полекшу на хребті. Чому? Ну, бо сіль у воді розпускала ся і йому чимраз ставало лекше.

Розуміє ся, що крамар аж попадав в розпуку,коли се бачив. Він прецінь знав, що через таку купіль його цінний товар марно пропадає. Длятого він лютив ся і кричав на осла з цілої сили, щоби вилїзав з води. Але ослови було се байдуже. Він сьміяв ся під носом з лютости свого пана і купав ся дальше. Аж вкінци вилїз з води і побіг жваво наперед, бо не чув на хребті найменшого тягару. Ну, що на найблизшім відпочинку дістав він за се добру прочуханку, не треба вам і казати.

Незабаром випало їм їхати, через другу ріку.Перший осел, що ніс губки, зміркував, що товариш сполокав свій тягар через купіль. Отже він постановив і собі так зробити. Він так думав:

— „Хотяй мій тягар не є великий, але коли скупаю ся, він стане ще лекшим.” — І гульк з губками у воду!

Але що стало ся? Чим довше осел купав ся, тим більше натягали губки води... Крамар не боронив йому сеї приємности, та ще й підсьміхав ся з дурного осла.

— Пожди, небоже, думав він собі, побачиш, що опісля буде!

І справді! Коли осел виліз з води, то аж упав під своїм тягарем, Крамар бив його батогом, щоби вставав, та ледво осел підвів ся, знов падав на землю. Крамар побачив, що біда, тай став витискати мішки з губками і кликати людий на поміч. Коли тоті надбігли, то ледво-неледво вдало ся їм повитискати на стілько води, що осел вже здужав сяк-так іти. Але заким дійшов до місця призначеня, то таки добре намучив і настогнав ся.

З сеї байочки виходить така наука: Не кождому яло ся так поступати, як се другий чинить. Що одному вийде на пожиток чи на здоровлє, се другому може спричинити шкоду або й загибіль.

---

15. ЛЕВ і ЩУР.

Слухайте, діти! — Буває нераз, що деякий з вас — збиткуєсь, над слабими. А не тямить собі, що в потребі й слабі — могуть статись нам помічними. Ось вам на доказ байка:

Один щур добув ся з під землї на сьвіт і попав ся нехотячи межи лаби льва. Цар зьвірів міг би його покарати за сю необережність. Один удар могучої лаби льва вистарчив, щоби щур перестав жити на божім

Лев і щур.

сьвіті. Але лев не хотів користати зі своєї сили і власти. Він дарував великодушно щурови житє.

Се добродійство не вийшло львови на зле. Неодин з вас міг би собі погадати: „Що таке мале зьвіря як щур може помочи такому цареви зьвірів?” — А преціж так і стало ся. Ось послухайте!

Одного разу вийшов гордий лев з ліса і попав в міцне сильце, яку на него заставили люди. Надармо кидав ся і сіпав ся лев з цілої сили та негоден був добути ся із сільця. З гніву і з болю він ревів так, аж страшно було слухати. На сей рев прибіг щур і своїми острими зубами перегриз швидко ключку сільця. Тоді лев ще раз потермосив сільце і видобув ся на волю.

Витревала і терпелива праця більше нераз зділає. ніж сила і лютий гнів.

---

16. ПЧОЛА і ГОЛУБ.

Подібну байку скажу вам про пчолу і голуба. Она дуже гарна. Я вчив ся її на память, коли ще малою дитиною ходив до школи. Минуло тому 50 літ, а ще до нині її памятаю. Она була написана до складу ось так:

Пчола за медом в поле літала;
Раз, гнана вітром, в воду упала.
Бідна ратунку просить, ридає,
Ніхто на поміч не прибуває...
Над водою голуб сидів на дубі;
Хтож-би подумав, що і в голубі
Так милосердне серце буває?
Скоро побачив її пригоду,
Відломив листок і кинув в воду.
Пчола в сій хвили листка вчіпилась,
Стріпала крильця, в гору злетіла.
І вже весела!.... Минув фрасунок!

Дякує мило за поратунок ...
Й голуб ся втішив з того учинку.
Полетів в поле по відпочинку.

* *
*

Небавком знову голуб летів,
Ослабли крила, на дуб усів...
Але здалека стрілець 'го з'очив,
Зараз з своєї дороги збочив.
Підходить тихо, від ока мірить....
Але хто-ж знову тому увірить?
Вже мав спустити курок на муку,
Пчола тимчасом вколола в руку...
Пук!... Ой вистрілив, але хибив....
Голуб сполошен здоров злетів.
Кому-ж був винен, що ще не згинув?
— Пчолї, котрій він листочок кинув....
Будь милосердний в чужій потребі,
А заплатить ти Господь, що в небі.
А може тоє, що ти дасть нинї,
Відбереш завтра в лихій годинї.

ЗАЯЦЬ і ЖАБИ.

Один заяць лежав під межою у збіжу і так собі думав:

— „Яке я нещасливе сотворінє на сьвітї! Мабуть нещаслившого нема на сьвітї.... Боязнь і журба не дають менї навіть спокійно заснути. Всьо мене тревожить, всьо мене полохає. Я маю повно ворогів, що дбають на моє житє. Лиси і яструби, стрільцї і собаки безнастанно мене переслїдують. Зі всїх сторін грозить

мені смерть!" . . . Тай заплакав бідний заяць з жалю над своєю недолею.

— „О Господи!" — говорив він дальше сам до себе. — „Дав Ти мені довгі слухи, щоби я все лиш надслухував, чи не скрадає ся який ворог до мене. Дав Ти мені великі очи, щоби я і в сні не міг їх зі страху замкнути. Дав Ти мені богато поживи і в поли і в городі, та що-ж з того, коли я її не годен спокійно до губи вложити!.... Всї мене страшать а нїхто мене не боїть ся. Нащо мені таке нужденне житє? От хиба піду тай утоплю ся!"

І по тих словах пустив ся заяць до ріки. Спершу йшов звільна, бо любов до житя все спинювала його кроки. Але як почув десь недалеко лай собаки, скочив мов опарений і пігнав стрілою до ріки. Там на березї вигрівала ся до сонця громадка жаб. Як раз на них наскочив заяць. Жаби схопили ся перестрашені тай одна за другою бовть у воду.

Заяць спершу також наполохав ся немало. Але коли спамятав ся, що стало ся, зареготав ся в голос і сказав: „Е, то воно не є ще так зле зо мною! Як бачу, то жаби таки мене дуже боять ся. . . Ну, ну! Коли так, то нема мені чого нарікати на мою недолю. Ось є ще нещасливші від мене у сьвіті... Ге, ге! То хиба би я був дурним відбирати собі житє!.."

І урадуваний заяць побіг в недалеку конюшину тай залюбки хрумкав сочисте листєчко. А коли вже добре собі попоїв, положив ся в гущавинї спати. Та заким заснув, ще так до себе сказав:

— „Аж тепер пізнав я, що нема на сьвіті боягуза, який не знайшов би ще більшого від себе. Тай нема такого бідака, що не знайшов би ще біднїйшого від себе!"

А ви, дїтоньки, як думаєте? Чи правду сказав заяць?

---

18. КОГУТ І ЛИС.

На галузи дерева сидів чуйно старий когут, моторний і досьвідчений. До него підбіг хитрий лис і промовив солодким голосом:

— Братчику любий! Ми вже більше не будемо з собою провадити війни. Від нинї запанував загальний мир. Я саме прибув в тій цїли, щоби тобі його оголосити. Зійди отже чим скорше до мене, щоби я тебе притиснув сердечно до своєї груди! Не дай, будь ласкав, на себе довго ждати! Я дуже кваплю ся бо маю ще далеку дорогу, щоби всїм зьвірятам оголосити так радісну новину. Кажу тобі, що ти і твої братя та сестри можете від нинї без журби займати ся своїми справами а будемо вам щиро допомагати, як братя. Злїзь же до мене і прийми поцїлунок братньої любови!

На сю довгу та облесну промову так відповів когут зі свого безпечного місця:

— Ах, любий друже! Як же мене тїшить твоя новина! Я просто не є в силї описати тобі моєї радости... А ще тим менше, що чую се з твоїх уст, з яких мов мід тече! Та не лише я, але певно і всї зьвірята утїшать ся так само твоєю новиною... Ось саме бачу двох хортів, що сюда вискоком біжать. Ану, будь ласкав, скажи і їм сю радісну вістку! Я сейчас злїзу і будемо могли всї разом устиснути ся...

— Бувай здоров! — крикнув лис поквапно — я маю пильне дїло. Хиба иншим разом мати мемо більше часу натїшити ся сею відрадною вісткою.

І добряга лис дав суса в бік тай пігнав, куда його ноги понесли. Не мав навіть часу оглянути ся, чи справдї хорти надбігають. А з хортів анї слїду, бо когут лише його так настрашив.

— Кукуріку! — запіяв півень на цїле горло і залопотів крилами з радости, що так дотепно випровадив хитрого злодія в поле...

19. ЛЕВ і ОСЕЛ НА ЛОВАХ.

Цареви забагло ся раз піти на лови. А було те саме в день його іменин. Ну, звісна річ, що лев не полює на воробці. Йому треба грубої дичини на жир.- Примі ром товстих кабанів, смачних оленів і тим подібних.

Щоби собі улекшити лови, взяв лев до послуги осла, який мав дуже сильний і переразливий голос. Його призначенєм було заступити ріг, якого стрільці уживають на польованю· Лев поставив його на відповіднім місци і приказав ревіти на цілий ліс. Він був переконаний, що осел своїм риком виполошить всі зьвірята з їх леговищ.

І так дійсно стало ся. Зьвірята не чули ще ніколи ослячого рику. Тепер він розлягав ся у воздусі в страшний спосіб, бо осел хотів похвалити ся перед львом своєю штукою. Тревога огорнула жителів ліса. Они зачали втікати цілими громадами зі своїх леговищ і впадали в засідку,де лев чатував на них. Тим чином удалися лови знаменито.

Коли-ж они скінчили ся, прибрав осел горду поставу і чванливо спитав льва.

— „А що, царю! Чи добре списав ся я на ловах?" — бо він приписував найбільше собі цілу заслугу вдатних ловів.

— „Справді! — відповів лев з насьмішкою. — Ти кричав чудово! І коли би я не знав тебе і твого роду, то міг був сам тебе перестрашити ся"...

За таку глумливу похвалу був би осел розсердив ся, як би не був ослом.

Але до сего не ставало йому сьмілости і відваги тим менше, що він заслужив собі на кпини. Бо хто-ж може стерпіти, коли осел зачинає чванити ся. Ся чванливість кождому ослови зовсім не до лиця.

20. МЕЛЬНИК і ЙОГО ОСЕЛ.

Мельник і його син вибрали ся раз на ярмарок продавати осла. Мельник був вже старий чоловік а син здоровий та крепкий парубій. Щоби не змучити дорогою осла, они вложили на дручки і двигали на ярмарок. Думали собі, що на жвавого осла знайдуть скорше купця.

Тою самою дорогою спішило богато людий до міста.

— Що то за дураки! — закликав перший прохожий,якого стрітили на дорозї. — Чи они йдуть з ослом показувати комедию? Справдї, сей осел, якого они несуть, є рішучо найменшим з них ослом!

Мельник доглупав ся тодї, що він дїйсно стрілив дурницю. Отже здоймив осла з дручків і оба з сином ступали побіч него. Сею переміною положеня не був осел задоволений і заявив се невдоволенє своїм риком.

— Се також дурнї! — відозвав ся інший пішоходець. — Мають здорового осла, а самі йдуть пішки....

— І се правда, промовив мельник до сина. — Сїдаймо оба на осла тай їдьмо собі вигідно.

Та ледво переїхали кільканайцять кроків, почули страшний крик обуреня.

— Чи тоті драби не мають совісти нї милосердя, щоби так знущати ся над бідним ослом! Ади! Такі два бельбаси всадили ся на таке зьвіря, тай баламкають здоровими ногами! Тьфу на них! Ну, щоби ще бодай один з них їхав а другий ішов, то не кажемо, але оба!...

— То вже я хиба злїзу, а ти сиди, каже мельник до сина. І як сказав, так зробив. Син їхав собі вигідно мов пан, а старий тьопав ся за ним гей слуга.

— Ну, знаєте, тепер вже сьвіт перевернув ся до гори ногами! — закликав тодї якийсь поважний господар до своїх товаришів дороги. — Ось дивіть ся! Такий крепкий парубій їде на ослї, а його немічний бать-

ко бє старими ногами тверду дорогу... А злізь но, непотрібе, з осла, нехай татуньо трошки відпічнуть!

Нема що робити! Треба слухати людий. Син зліз отже з осла, а батько заняв його місце і — щоби вже собі добре догодити — закурив люльку. Але на його нещастє надійшли дівчата.

— Або я знаю? — відповів парубчак, тай поскрото нині батьки без серця! Татуньо їде собі мов турецький баша на ослї а хлопець біжить за ним мов собака!

Старий збентежив ся, зліз з осла і пптає сина:

— А що тепер чинити? Хиба йдім знов пішки!

— Або я зна? — відповів парубчак, тай поскробав ся з клопоту за ухом.

— Ха́, ха, ха! — засьміяв ся якийсь весельчак, що бачив клопіт батька і сина. — Я вам пораджу: Кажіть себе і свого осла намалювати якомусь маляреви і підписати: „Отсе образ трох ослів".

Всіпрохожі, що се чули, вибухнули голосним сьміхом. Тоді пірвала мельника лють.

Він погрозив сьміхованцеви кулаком а до сина сказав з досадою:

— Ідім, сину, своєю дорогою, та не зважаймо на раду людий! Добре то каже приповідка: Людий ся радь, а свій розум май!

---

21. ЧЛЕН і ЖОЛУДОК.

Раз члени тїла збунтували ся против жолудка. — За що ми маємо працювати на сего дармоїда? Чи-ж ми не можемо жити собі вигідно і бездільно, як він? Або-ж він пан, а ми його слуги? Від досьвіта до пізної ночи ми тяжко гаруємо — та для кого! А він лише спокійно споживає нашу працю... Нї, любчику, пожди! Працюй самнасебе, нам також хотілось би відпочивати..·

Так говорили члени і зробили штрайк. Ноги перестали ходити за поживою, руки доносити її до уст, а губи затиснули ся завзято і не хотіли впускати стравы зуби її гризти а язик попихати в горло. Навіть очи замкнули ся, думаючи: „Аж тепер собі поспимо до схочу!”

А коли жолудок допомінав ся о поживу, члени відповідали злобно: „Іди та пошукай собі сам!” — І ані їм в гадці, що з жолудком стане ся.

Лише ніс допускав йому по трошки воздуха, а цікаві уши наслухували, що то дальше буде...

Так минув день, другий, жолудок бурмоче, жолудок сварить ся, жолудок плаче! Страх їсти хоче! А члени сьміють ся та показують йому дулю...

Та ба! По кількох днях перестали члени сьміяти ся. Всї они почули загальну неміч, розстрій, ослабленє. Чому? Бо жолудок перестав витворювати соки; соки не перемінювали ся в кров; кров не оживляла поодиноких членів і не відновлювала цілої будови тїла. Такий був наслїдок штрайку членів. Аж тепер пізнали бунтівники, що зле зробили. Они переконали ся, що жолудок дармо хлїба не їв, а працював однаково з ними для себе і для них. Длятого перепросили ся з жолудком і від сеї пори працювали щиро і згідливо для загального добра.

А ніс аж пчихнув з утїхи та сказав мов старий фільозоф: „Так повинно бути в кождій суспільности. Праця одиниць причиняє ся до спільного хісна загалу”.

22. ПРО ВОВКА ЩО УДАВАВ ПАСТУХА.

Один вовк зміркував, що йому лови на сусїдні вівцї не дуже виплачують ся. Богато труду а мало зиску. Тай ще приходилось часто обірвати від пастуха по хребтї або від вівчарського пса покушати острих зубів. Отже він постановив взяти ся на штуки подібно, як се чинив хитрий лис.

Що не вдаєсь менї сплою, се відай вдасть ся підступом і обманьством, подумав собі вовк. В тій цїли роздобув собі звідкись старий сердак, клапаню і палицю тай перебрав ся за пастуха Микиту. Він вибрав собі догідну пору, коли і пастух Микита і пес Кудлай і більша часть овець спали по обідї смачним сном на мягкій траві.

Тодї зближив ся він до стада і розглядав ся, котра овечка найтовстїйша. А щоби ще певнїйше ошукати вівцї, він хотїв також наслїдувати голос пастуха. Але що не трафив на властивий тон, то заревів так, що всьо нараз схопило ся на ноги. І пастух і пес і вівцї відразу прочуняли ся і пізнали свого ворога. Микита і Кудлай кинули ся прожогом на вовка і взяли його в два огнї. Вовк пустив ся на втїкача, але запутав ся в сердак і негоден був швидко втїкати. Ну і дістав же тодї таку прочуханку, що з руський місяць мусів лизати ся зі своїх ран. Тодї він пізнав, що штука не кождому вдасть ся тай що обманець завсїгди чимсь сам себе зрадить.

23. ПРО ЖАБИ ЩО ХОТЇЛИ МАТИ ЦАРЯ.

В однїй части сьвіта держали жаби в своїм посїданю всї озера, стави, ріки, потоки, багна і мочари. Се

була їх держава. В сїй державі они вибирали собі старшину і самі установляли права і закони. Ціла держава була поділена на краї, повіти і громади. Отже жаби вибирали своїх заступників до ради державної, до рад краєвих або соймів, до рад повітових і громадських. Сї заступники радили над загальним ладом і добром жабячої держави. Така держава називає ся републикою, а такий устрій держави називає ся демократичний або конституцийний.

І довгі віки добре жило ся жабам в їх републицї. Они були щасливі, не платили податків, не тримали нї війска нї жандармів, а помимо сего були безпечні зі своїм житєм і майном. Але не дурно каже приповідка: „Чоловік дуріє, як йому ся добре дїє". Таке стало ся і з жабами. Їм забагло ся мати монарху, то значить, щоби один цар над ними панував отже не так, як доси було, щоби самі собою правили та о своє добро дбали. Тим чином хотїли перемінити свою републику на монархію а свій лад конституційний змінили на самовладний через одного найвисшого зверхника або монарху. Такий устрій зове ся монархістичний або абсолютний. Як бачите, прямо подуріли жаби!

Ну і вислали посольство або депутацию до найстаршого бога, Зевса, з просьбою, щоби конче установив над ними царя. А Зевс був добродушний. — Хочете мати царя, каже, добре, я вам його дам, лише щоби ви опісля не жалували ся на мене.

І ледво депутация вернула домів, аж тут грим!... упав на землю цар з таким лоскотом, що аж земля затрясла ся! А дурні та полохливі жаби настрашились страшенно і поховали ся в найменші дїрки, на саме одно озеро, ставів, рік та багон. Довго они не могли очуняти ся зі страху і нї одна не сьміла показати носа на верх. Они думали, що сей цар якийсь страшний великан, що на него і поглянути страшно.

Аж вкінци голод присилував їх випливсти на верх. Поволеньки, тихцем стали жаби одна за другою наб-

лижувати ся до царя, який пливав собі по воді. Що правда, був він великанський, довжезний, грубезний, але видно спокійний вдачі. Бо анї не кидав ся, анї не кричав, анї не зачіпав хочби маленької жабки. Видно добродушний та лагідний цар.

І поволи, поволи жаби так осьмілили ся до нього, що скакали йому по хребі а він нї чичирк! Не гнївав ся зовсїм на їх зухвальство. Ба вкінци переконали ся жаби, що се не живий цар, лише якась бездушна колода. Тодї жаби знов з просьбою до Зевса:

— Дай нам, кажуть, живого царя! З сього для нас нема нїякого хісна. Він анї бе нї ме! Ми перед ним не маємо нїякого страху, нї боязни. Ми такого не хочемо!...

— Ну, добре, дїтоньки, — каже Зевс, — дам вам грізьного царя, але памятайте, щоби ви опісля не нарікали!...

Не будем, не будем! — заверещали жаби — дай нам грізьного царя! Такого нам і треба!

— Ну, гайда до дому! Він там зараз прийде за вами, відказав Зевс.

І справдї дав їм царя живого, гарного, показьного, в горностаєвім плащи, в шовкових, червоних шкарпитках, в маленьких черевичках і з довжезним носом, мов труба. Як звав ся сей цар? — Ану вгадайте, дїтоньки!

А вже-ж, що бузьок! Розуміє ся· І поклав собі новий цар свій трон на вершку високого будинку, звідтам оголошував жабам свої права та закони, звідтам злїтав на крилах судити жаби. І чи завинили, чи нї, то завсїгди постигла їх люта кара смерти. Помилуваня нів нікому не давав.

Тай розплодив новий цар величезну родину, що звалась „династия” і настановив тьму тьменну всїляких достойників, урядників, мінїстрів, намісників, старостів, запровадив війско, жандармів, скарбових стражників і Бог знає, що. Тай всьо тото хотїло їсти

тай жити, ба ще й як жити, — по паньски! А звідки того взяти? — Розуміє ся — з податків А від кого брати податки? Ба від кого-ж — Від жаб!

Тай платили жаби податки, платили, аж на них скіра тріскала! І нема на се ні рекурсу, ні відклику! Хоч сам пухни з голоду а плати!...

Жаби в крик! Жаби в плач! Ідуть на скаргу до Зевса. А Зевс розсердив ся, тай каже:

— Чи-ж я вас, дурні, не перестерігав? Два рази перестерігав! А ви ні тай ні! Дай нам грізьного царя! Ось його і маєте! Тіште ся!...

Жаби поклякали перед розгнїванпм богом, хлипають жалісно тай лапками слезоньки втирають...

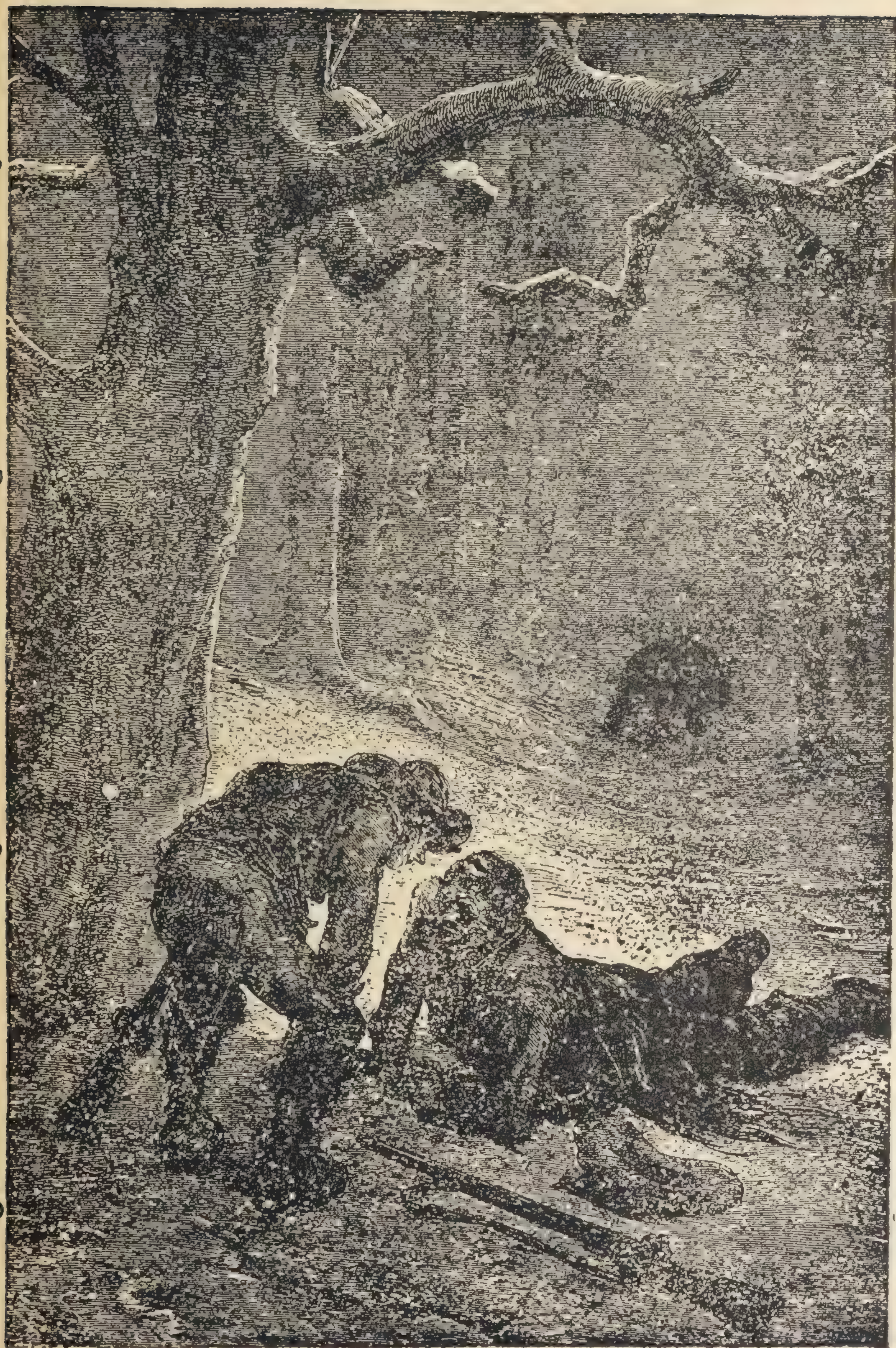
— Геть від мене! Крикнув грізьно Зевс. — Геть з моїх очий! Безглузді! лаполизи! Служальці! Кнута вам треба, кнута! —

Від сеї пори жаби все квакають сумними голосами, та нарікають на свій нерозум, що замість вільної конституцийної републики забагло ся їм самовладної, абсолютної монархії.

Лише тоді, коли цар з своїм двором виїде за границю в гостину до иншого царя, осьмілюють ся жаби пзно в ночиж і тихими голосами сьпівати таку народну пісню:

Кум — кума!.. Бузьок де? — Нема!
А де-ж?... Умер! — Коли? — В четвер!
А ми тому раді! раді! раді!

Але відай з сего рахканя не богато для них розради...

Два стрільці і медвідь.

24. ДВА СТРІЛЬЦЇ і МЕДВІДЬ.

Михайло і Іван любили дуже полювати. Найчастїйше вибирали ся у двійку на лови, особливо на грубшу зьвірину. Длятого уважали їх люди за нерозлучних приятелів.

Одного разу вислїдили они леговище старого медведя і були певні, що він вже до них належить. Але лови на медведя — се не така легко річ, як лови на заяця.

Медвідь страшний зьвір. Він не не втїкає як заяць, але сам жене на стрільця, стає на задних ногах а передними лабами обіймає стрільця так сердечно, що аж йому всї кости ломить.

Отже до таких ловів треба добре приготовити ся. Треба мати і добру стрільбу і добрі набої а при самих ловах відважне серце, певну руку та око.

До першої цїли треба знов мати гроші, а наші стрільцї-молодцї не були на гроші богато. Длятого пішли они до богатого кушнїра, що виправляв всїлякі дорогі кожухи і скіри та продавали йому скіру свого медведя. Медвідь, що правда, ходив ще живий по божім сьвітї, але се дурниця. Чи тепер, чи в четвер они здіймуть з него скіру.

Тай стали наші ловцї-молодцї хвалити медведя, що то за величавий зьвір і який на нїм пишний та теплий кожух. Хочби і 30 степенів морозу, то в нїм не змерзнеш. На нїм можан зробити маєток, бо такого нема на цїлім сьвітї!... Кушнїр злакомив ся на корисний інтерес, сторгував медвежу скіру і виплатив стрільцям гроші. Они обовязали ся принести її за два-три дни і на другий день виправили ся на лови.

Тай на своє щастє — а може нещастє? — не довго глядїли за своїм медведем. Знайшли його там, де попередно стрітили. Але медвідь не втїкав від них. Як лише їх побачив, правцював до них поквапно, мов-

би бажав з ними чим скорше привитати ся. В сій хвили опустила відвага наших сьмільчаків. Они забули зі страху навіть про угоду з кушнїрем. Тепер вже не ходило їм о скіру медведя, але о свою власну.

Страх і небезпеченьство житя не давали їм довго надумувати ся. Отже шпаркий Івась мов вивірка драпнув на сам вершок високого дуба, а череватий Михась гепнув на землю там, де стояв. Він удавав нежпвого, бо чув, що медведї не зачіпають мерцїв. А не треба було йому і великого вдаваня, бо зі страху ледво дихав.

Дурний медвідь дав ся легко ошукати. Він приступив до Михася, обнюхав його з права і з лїва, десь там помуркотїв невдоволений а вкінци пішов собі спокійно, куда йому забагло ся.

По довгій хвили осьмілив ся Михась підняти голову і перестрашеними очима розглянути ся довкола. А коли вже переконав ся, що медведя нема, встав і кликав притишеним голосом свого товариша. Івась саме в сїй хвили злазив з дуба і опинив ся на низшій кріслатій галузи.

— Ну, приятелю! — обізвав ся він з гори з насьмішкою. — А не лишив тут медвідь своє скіри? Що-ж ми занесемо нашому купцеви?

Михайло поглянув з докором на свого товариша і відповів:

— От, лиши невчасні жарти! Дякуй Богу, що ти спас власну скіру від лаб медведя!

— Еге! — сказав непоправний Іван. — А за свою скіру ти і не згадуєш. Але скажи менї, приятелю, що тобі шепнув медвідь до уха?

— До правого уха шептав менї таке: „Правдивого приятеля пізнати в бідї", а до лївого: „Не продавай скіри медведя, доки його незастрілиш"...

25. ПРО КОНЯ, ЩО ЗАБАГ ПІМСТИ НА ОЛЕНЇ.

Були колись такі часи, що конї не служили людям. Люди живили ся тим, що їм мати Природа готового подавала, а конї бігали собі свобідно на лїсах і степах. Отже в тих давних часах посварив ся кінь з оленем за те, хто з них швидший. Та ба! Сварка сваркою, але в дійсности олень завсїгди скорше добігав до мети, нїж кінь.

Се страшно розлютило коня і він забажав конечно на олени пімстити ся. А що сам негоден був своєї пімсти доконати, просив чоловіка о поміч. Розуміє ся, чоловік мудрійший від коня і він вигадав такий спосіб:

Зладив уздечку ще й зубилами тай сїдло з стременами. Відтак загнуздав коня, вскочив на сїдло тай пустив ся за оленем на вздогін. Гнав, гнав за ним так шпарко та завзято, що коневи аж піна з рота спливала а з нїздрів аж пара бухала. Але вкінци заїздили оленя на смерть.

Кінь був незвичайно рад, що так пімстив ся на своїм ворозї Але ще більше радим був чоловік. Заким кінь відсапав ся по скаженій битві, чоловік зняв скіру з оленя, випатрошив бебехи, обмив мясо чистенько і спік собі над огнем печеню, яка йому незвичайно смакувала. Се він собі добре затямив.

Коли вже кінь доволї висапав ся і покріпив свої сили сочистою травичкою, сказав до чоловіка:

— Спасибіг тобі, мій благородний добродїю! За твою прислугу готов я тобі відплатити ся в кождій потребі. Можеш завсїгди сьміло числити на мою вдячність. А тепер бувай здоров, час менї вертати до мого затишного житла.

— О нї, мій любий! — відповів чоловік. — У нас лїпше, нїж в твоїх лїсах. Я переконав ся наглядно, які ти маєш прикмети. Длятого лишиш ся при менї, я бу-

ду з тобою все добре обходити ся, дістанеш їди після вподоби і мягку постіль.

Вдячному коневи не випадало спротивляти ся волї свого добродія і приятеля. Він лишив ся отже у чоловіка, але відтак нераз жалував свого вчинку. Бо що-ж йому прийшло з ситої паші і мягкої постелї, коли стратив свободу? Спершу служба у чоловіка дуже подобалась коневи, бо они завзято переслїдували оленів рід. Але чим дальше, тим ставало гірше. Чоловік накладав на його хребет всїлякі тягарі, щоби їх перевозити в далекі сторони. Відтак запрягав його до воза, дальше до плуга, борони і т. п. знарядів.

Аж тодї, при тяжкій праци, пізнав бідний кінь, як то зле бажати пімсти на других тай ще шукати собі до неї помічника. Правда, що при його помочи можна поконати свого суперника, але опісля легко також попасти під його власть і стати ся його невільником.

---

26. ПАВА і ГЕРА.*)

Раз прийшла пава до Гери з такою жалобою:

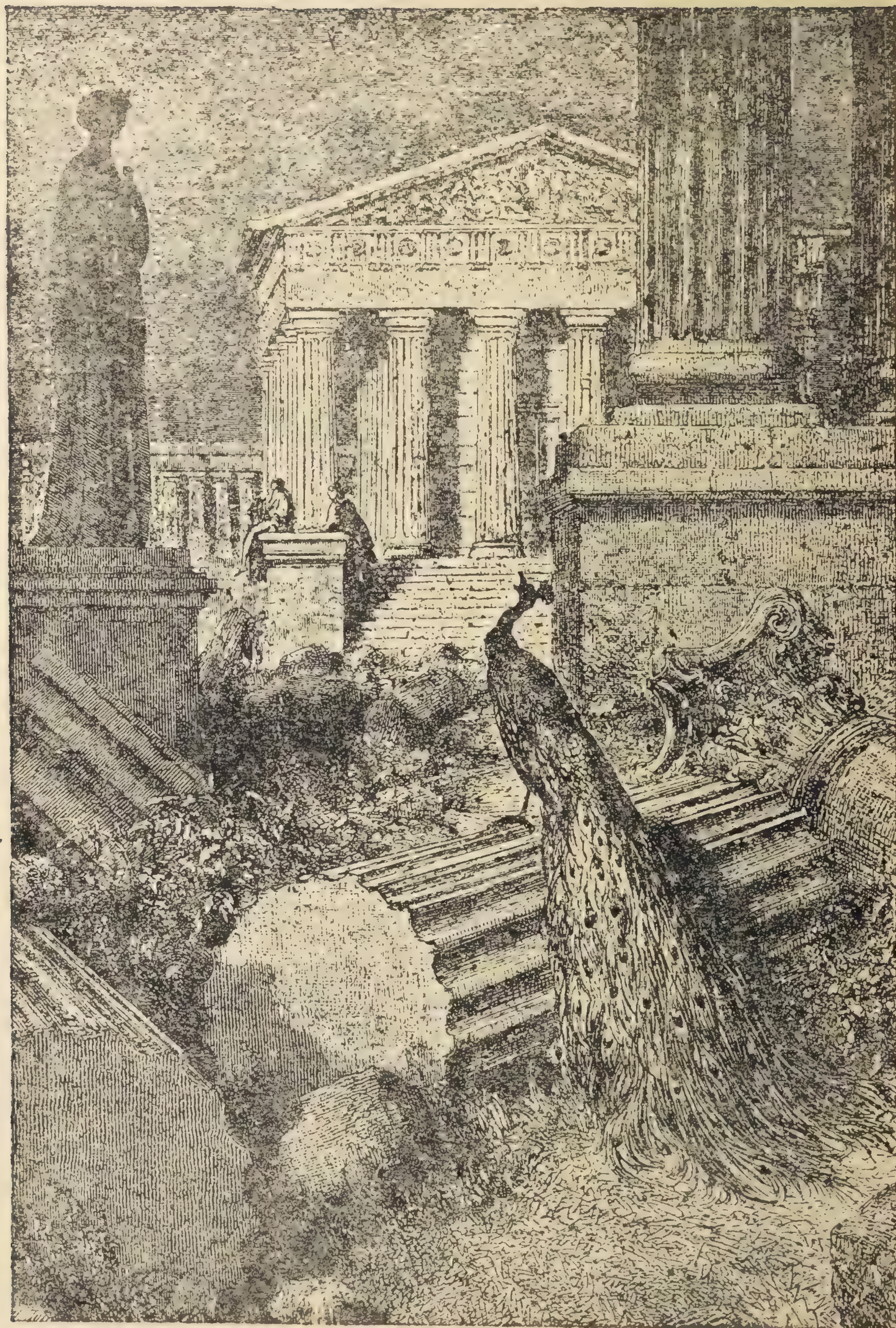
— Богине! — відозвалась вона з жалем. — Я зневолена перед тобою пожалувати ся на мою кривду. Голос, яким ти мене надїлила, не подобає ся нікому. Ось порівнай лише зі мною соловія! Се така дрібна та незамітна птичка, що нема що на ню і дивити ся. А який у неї гарний та дзвінкий голос! Коли она сьпіває то всї стають і з одушевленєм слухають. Всї любують ся її сьпівом а з мого всї насьміхають ся!...

На сю жалобу відповіла з гнівом цариця богів:

— О ти заздрісна та невдячна птице! Чи-ж тобі

---

*) Гера, жінка Зевса, найстаршого бога у поганських Греків, звалась у Римлян Юноною. Пава була її любимою птицею.

Пава і Гера.

пристало жалїти ся на свою долю? І чи тобі говорити про яку кривду? Поглян лише на себе!

Твоя шия прикрашена барвами веселки (дуги). Твій хвіст пишний і богатий а цїлий мінить ся, мов золотом і дорогими каменями. Чи є яка друга птиця, що могла би красше від тебе виглядати? А годі знов, щоби ти посїдала всї прикмети і досконалости. Кожде сотворінє одержало від богір инші прикмети. Орел на-стію, бузьок повагою, непоказьний соловій і жайворо-дїлений силою і відвагою, сокіл швидкостию і зручно-ник милими голосами, сова бистрим зором в ночи і т. д. А ти хотїла би всї тотї прикмети разом посїсти? От дякуй богам за свою пишну красоту і не нарікай, бо за кару можеш її втратити.

Пава настрашила ся сеї погрози богинї і з покорою відійшла домів. Так само і ви, дїтоньки, не жалуй-те ся, коли вам хибує якого дару божого та не завидуй-те його другим.

27. ДРОВОРУБ і МЕРКУР.*)

Убогий дроворуб згубив желїзну сокиру, цїлий свій маєток. Надармо шукав її всюда і не міг знайти. Розпука його не мала границь, бо як же без сокири прийде ся йому заробляти на житє для себе і для родини? Длятого плакав і заводив, а вкінци припав до землї і кликав голосно:

— Ох моя сокиро! Моя дорога сокиро! Де ти подї-ла ся?... Всемогучий Зевсе! Верни менї її, бо що-ж я, нещасний, без неї пічну?!

*) У давних Римлян, Меркур, а у Греків Гермес, був післанцем богів і божком торговлї.

Цар богів почув плач і просьбу бідолахи і післав до него Меркура.

— Твоя сокира не пропала, — сказав до него післанець богів. — А чи пізнаєш її, коли тобі покажу? Се мабуть буде отся, що я її недалеко звідси знайшов.

І по сих словах показав рубачеви дорогоцінну сокиру зі щирого золота. Але рубач відповів, зітхаючи:

— На жаль, се не моя сокира! Она для мене навіть непридатна.

— То може отся твоя сокира? — спитав божок і показав йому срібну сокиру.

Рубач махнув лише з болем рукою і знов зітхнув тяжко.

— Ну, то хиба отся буде твоя? — спитав третий раз Меркур і показав рубачеви желізну сокиру.

— Ах, тота, тота! — крикнув рубач з великою втїхою. — О слава-ж тобі, Зевсе, що ти вислухав мою просьбу!... Але чи ти, добрий чоловіче, схочеш менї її звернути? спитав дроворуб тремтячим з непевности голосом. А не знав бідачиско, з ким говорить.

Божок усьміхнув ся добродушно і скзаав:

— Не лише желізну, але й отсї дві даю тобі, чесний чоловіче! Се буде нагорода за твою щирість і чесність.

І заким зачудований і врадуваний рубач встиг йому подякувати, божок зник з перед його очий.

Вістка про сей незвичайний случай розійшла ся скоро по цілій окресности. Він заохотив наших рубачів користати з великодушности богів. Дроворуби зачали нароком губити свої сокири в лїсї. Они удавали величезну розпуку і взивали богів о поміч. Зевс сам

не знав, кого перше слухати і вислав Меркура з Олїмпа*) на землю.

Але божок не дав ся обдурити. Він показував кождому крикунови золоту сокиру, а коли сей до неї признав ся, дістав обухом в карк і з величезним синяком втїкав, куди його ноги несли. Тодї кождий переконав ся, що брехнею далеко не зайде. Найлїпше є жити правдою і йти простою дорогою.

---

28. ЖАЙВОРОНОК і ЙОГО ПТЕНЦЇ.

Хочете знати, що то є птенцї? То я вам скажу. Птенцї — значить молоденькі пташенятка, що вилїзуть з яєчок. Дехто називає їх з польська писклятами відай тому, що они пищать, коли голоднї.

Жайворонки стелять свої гнїздочка в збіжу, звичайно в порі весняній. Але одна самичка якось припізнила ся і вигріла свої дїточки вже тодї, як збіже діставало колоски. Птенцї були ще маленьк, слабенькі і не вміли лїтати. Печалива мати вибігала часто з гнїзда, то все перестерігала дїточки:

— Уважайте, любенькі! — Коли властитель ниви прийде сюда зі своїм сином, то ви слухайте добре, що они будуть говорити про жниво. Се дуже важна річ, бо від сего зависить, чи ми можемо ще довше в нашім гнїздї лишити ся, чи де инде шукати захисту. Розумієте дїтоньки?

— Розуміємо! — запищали птенцї і стали надслухувати. Тай розумно зробили, бо зараз по відходї мамунї надійшов властитель з сином.

— Бачиш? — каже — збіже вже доспіло. Іди же

---

*) Олїмп є ще й до нинї в ГрецГреків жили небесні і земні боги.
иї. Се гора, на якій після віруваня

до наших приятелїв і сусїдів та попроси їх, щоби завтра досьвіта прийшли з серпами помагати нам в праци.

Коли жайворончиха вернула до гнїзда застала свої птенцї в страшнїй тревозї. Одно з них дрожачи на цїлім тїлї, повторило мамуни слова господаря.

Ну, як так, то ще нема великої небезпеки, — сказала на се мати. — Ще можете тут лишити ся, але уважайте, що они завтра говорити муть.

І справдї; на другий день нїхто не вийшов жати. Лише прийшов господар з сином оглянути збіже тай каже:

— Се дуже неладно зі сторони наших сусїдів, що нашої просьби нїхто не послухав. Але з приятелями все так буває. Кождий з них обіцює поміч, а нїхто не додержує слова. Дурний той, хто на їх поміч числить. Іди отже до наших свояків і проси їх гарненько на жнива.

Тепер птенцї ще гірше настрашили ся, нїж вперед.

— Мамуню! — залебедїли они—запрошують свояків на завтра. Втїкаймо звідси!

— Цитьте, дїтоньки! Не тревожте ся і спіть ще спокійно в теплім гнїздочку — втихомирювала мати·

Тай правду казала. На другий день знов нїхто не прибув кромі господаря і сина.

— Зблудили ми, сину! сказав господар. — . Не треба нам було спускати ся на поміч приятелїв і свояків. Кождий є сам собі найлїпшим приятелем і найблизшим свояком. Длятого поправмо ся і ставаймо завтра до схід сонця з нашою челядию до працї. Добре то кажуть:

„Чужими руками добре лише грань вигортати”. Коли про сю розмову жайворончиха почула, забрала ся з дїточками сейчас з гнїзда, аж за ними закурило ся.

29. ФЕБ*) і БОРЕЙ**)

Діяло ся се в осени. А осінь, знаєте, дуже химерна. Раз сьміє ся, раз сердить ся, раз плаче.

Отже в таку пору їхав козак верхом тай окрив рамена буркою. Побачили його Феб та Борей.

— Ану, брате! каже Борей до Феба, — хто з нас скине сему козакови бурку з плечий; я чи ти? Тоді побачимо, хто з нас, сильнійший.

— Ну, заложім ся! — зареготав ся дужий Борей.

— Добре, а о що — питає бог сонця.

— О сто чарок нектару,*) — відповідає божок вітрів.

— Гаразд! най буде! — каже Феб, — пробуй ти перший. Зачинай! А я сховаю ся за хмару.

І Борей взяв ся сейчас до роботи. Свище, гуде, реве, аж стогне рве листє з дерев, мете порох по дорозї. Таку зняв куряву, аж небо потемнїло... Козак бачить, що не жарти, взяв бурку на рукави, ще й оперезав ся. Тодї Борей ще гірше розсердив ся. Рве, шарпає, термосить скажено полами і комніром бурки, кусав би, коби мав зуби, але таки негоден зірвати бурки з плечий, Вкінци втомив ся, заревів ще раз зі злости і втих. Бачить, що програв заклад.

А Феб знов усьміхнув ся, виплив із-за хмари і почав пускати ясні та тепленькі лучі. Они огріли і ожили козака. Спершу ставало йому приємно і весело на души. Та чим дальше, тим більше розгрівали ся всї члени його тїла. Козак спершу вкінци зняв її зовсім з поклав бурку знов на рамена вкінци зняв її зовсім з плечий і поклав на коня.

---

*) Феб у Греків, Апольльо у Римлян, був богом сонця, сьвітла музики і сьпіву.

**) Борей був божком північних вітрів.

*) Некатр — се був напиток богів а амброзия — їх стравою.

— Ну, тепер бачиш хто зняв бурку з козака? — спитав Феб Борея. — І гляди! Чого ти не зміг доконати злостию і насильством, се вчинив я лагідностию та без крику.

30. ОКРАДЕНИЙ СКУПАР.

Один скупар був страшенно захланний на гроші. Він жалував собі навіть найконечнійших річий до житя. щоби лише зложити велику суму. Собі від губи відоймав, морив ся голодом, ходив в старих лахах, щоби призбирати як найбільше золота. Однакож не він мав золото, але золото мало його. Він був невільником золота.

Гроші свої він закопав в земли, а разом з ними і своє серце. Він нікого і нічого не любив, лише гроші, хотяй не мав з них найменшого пожитку. Одинокою його приємностию в житю було думати все про свій скарб і бігати крадькома до сего місця, де його закопав. Там добував з землї свої улюблені дукати, переглядав їх, перечислював і любував ся їх видом.

Але одного разу підглянув скупаря якийсь робітник та забрав йому цілий скарб. На другу днину прибігає скупар, відкиває свій сховок а з золота анї слїду. Взяв отже плакати, ломить руки, рве волосє. Йойкає і клене. Коли сю розпуку скупаря побачив якийсь прохожий, питає його, що єму таке стало ся.

— Ох, вкрали менї мій скарб, моє щастє! — відповідає нещасливий скупар.

— Ваш скарб? А де-ж він був?

— Ось тут, під сим каменем!

— А чому-ж тут? Чи ми жиємо в часах татарських нападів та грабежів? Чи-ж не лїпше було зложити свої гроші в скрини, поставити її в своїй комнатї і брати з неї гроші, кілько і коли вам було треба?

— Що?! Брати гроші? Пускати їх в сьвіт? — мої любі, мої солодкі дукати?! Марнотравити їх? Сього я ніколи не робив і не зробив би!

—, Ну, коли так, то не маєте чого так дуже гризти ся. Страта ваша не так знов велика. Бо коли ви вашого скарбу ніколи не рухали, лише на него дивили ся то положіть на його місце камінь і нехай вам тоді здає ся, що се ваш скарб. Пожиток з него для вас і для людий буде той самий, що і з вашого золота.

Марко Вовчок.

СОН.

I.

Було нас у батька три дочки, — я найстарша. А був наш батько такий то грізний. В ряди-годи пустить на улицю погуляти з дівчатами. — Нікчемний той рід жіночий, каже, — все-б їм гуляти! Гуляють та цокочуть, як ті сороки!

— Хиба-ж ти й сам не гуляв з роду, Іване? — скажуть мати.

— А я з роду дурнем не був, дякувати Господеви!

Хоч був тато грізний, а проте дуже нас жалував. Було, як поїде в Київ, то й навезе нам гостинців хороших: матусї очіпок, шовком гаптований, чи плахту червону, або стрічок; менї; — доброго намиста, або по яс червоний, найкращий; малим сестрам тож сережки, намистечка... Отсе було хоч як рано приїде, а гостинцї роздасть аж другого, або третього дня. Ми вже в вічи йому заглядаємо, ходимо коло його — нї! Він собі розказує, як там з перекупкою посварив ся, або що. А як уже повиймає гостинцї та почне всїх дарувати, — зрадїємо так, Господи! — "Татоньку, голубоньку! Ой татоньку наш любий!"

— Да ну, ну! годї вже, годї! Чого се розворушились, як бжоли? І не вгамувать! Може, в вас така думка, що я все те покупував? Еге-ж розумні голови! Се, як випродав пшеницю та зісталось щось із мірку, то й увязавсь якийсь навіжений крамар: заміняймось та заміняймось! А й замінявсь, аби одчепитись.

Оттак було, видумає що небудь, а вже нїколи не признаєть ся, що згадав про нас, купив вам гостинця — і з роду віку не скаже. Такий то був покійний, нехай царствує!

Хата була в нас хороша, і садок, і город великий: в садку вишнї, і черешнї, і яблука, і волоські оріхи, й грушки, й калина; двір широкий, ворота нові. А в хатї

мило та любо глянути: лавки й столи липові, образи Киянські, хороше мальовані, позапиняні рушниками вишиваними; і на рушниках квітки і кругом квітки та зілля пахучі.

II.

Минув мій рік шіснадцятий, сімнадцятий починаю. Одсьвяткували ми Зелену Неділю. Однії ночи приснивсь менї сон: стою я в зеленому житї, вище пояса; навкруги мене колосить ся пшениця і мак червонїє, а против мене два місяцї в повнї. Що один ясний, а другий ще яснїйший — і пливуть на мене просто. Той же яснїйший місяць та все другого попереджає, а далї так скотивсь менї на руки, а другий за хмару зайшов. Прокинулась я, тай розказую, який то менї дивний сон снив ся.

— Тож бо й дивний! — кажуть мати, а самі всьміхнулись.

— Чого то тим дурним дївчатам не приснить ся! — озвав ся батько. — Бач, місяця рукою вхопила, як вола за роги! Спить ся то й снить ся.

— Чому? — кажуть мати. — Сон мара, а Бог віра!

III.

У недїлю одпрохалась якось у батька на погуляннє. Вийшли ми за село на могилу; співаємо собі, пустуємо; коли хтось: —Ге-ей! геге-ей! — аж луна пішла поміж горами. Ми так і здрігнулись. Дивимось — а се чумаки з гори йдуть. Воли все сиві-полові та круторогі, ярма мережані. Чумаки ставні, молоді.

— Отсе, вражі бурлаки! — кажуть дївчата, — як налякали!

— Слухайте лиш, — загомонїла Матря Чемерівна (така прудка та моторна була дївчина, кароока!) — привитаймо ми чумаків! — Тай затягла:

Ой чумаче, чумаче, хрещатий барвінку!

Дївчата й собі підхопили; а чумаки йдуть та тільки поглядають, а далї як ударять ся на нас! Ми вростїч. Чумаки за нами; переняли тай оступили як хмара.

— Пустїть нас, пани чумаченьки! — просить ся Мотря, — будьте ласкаві!

— Еге-ж! — гукнув чумак, високий як дуб, стоячи нерухомо, а руки простер, щоб переймати; у зубах люлька; — еге, не знаєш, моя дївчино, звичаїв чумацьких! тай замовк.

А другі взяли жартувати з дївчатами. Я все за Мотрю ховаюсь. Коли вийшов чумак, хороший-прехороший, чорнявий, очи як у орляти, — вийшов проти мене, узявсь під боки, тай каже: — Дївоньки голубоньки! яка-ж отсе поміж вами дївчина, як зоря ясна сяє? Як би плавала вона в синьому морі рибкою, я-б її шовковим неводом поняв; колиб лїтала пташкою, був би золотим просом принадив; а тепер мушу питати: якого се батька дочка?

— А дївчата усї заразом: — Івана Самуся! Івана Самуся!

Тодї взяв він мене за руки: — Дївчино - чарівниченько! Чи звелиш менї сватів до тебе слати?

А менї аж у очах стемнїло.

IV.

Пізно вернулись до дому. Чумаки пішли своєю дорогою.

Не спить ся менї; в голові шумить, як у млинї, а серце так і промовляє менї любії чумакові річи.

З того часу неначе сьвіт менї завязаний. Одна думка, один жаль. . . Уже й мати почали примічати та клопотатись: — Доню моя, доню, що се тобі сталось? змарнїла, моя дитино! — А батько хоч і нїчого не говорить, та все пильно на мене поглядає.

Вийду поміж дївчата, так мене і оступлять: — А чого така смутна? А що в тебе на думцї? Отсе, як води в рот набрала! Може на тебе хто недобрим оком гля-

нув? Може тебе такий вітер обвіяв? Чого ти така, як за нелюба засватана? — Скажи нам усю правдоньку, Домасю-серце!

А я все не говорю — бою ся, хоч часом щире слово, як не вилетить з уст.

— Бач, цураєш ся нас! — було гніваються ся дівчата.

— Що-ж я вам маю казати, сестриці? Так чогось не здужаю, було одмовляюсь.

— Ну лиш у хрещика, або в короля!—Счеплють ся руками і мене вхоплять, тай понесуть ся регочучись, аж земля гуде.

— Е-е, дївчата! — каже Мотря, — Домасї і не в голові наші гулянки. Знаю я добре, яка туга прийшла її до серця.

Дївчата так й присїпались: — Скажи, Мотре, наша сестронько, галонько!

— Полюбила наша Домаха чумаченька молодого перехожого.

— Так і єсть! се того чорнявого? високого? Се той, що чоботи рипають? О, тай хороший же вдав ся, та який жартовливий, говіркий! Золоті уста!

Мене наче жаром всипало. — Сорому не маєш, Мотре! — кажу їй.

— Отсе! я щиру правду говорю. Може нї? Ану забожись! Бач, і уста твої не розмикають ся. Слухай лишень, що я тобі скажу, а ви дайте менї дух звести, — чого насунулись усї разом? Сїдайте-ж бо кружка, тай слухайте.

Ми повсїдали, тай слухаємо; а в мене серце бєть ся, як не вискочить.

— Я довідалась, звідки ті чумаки родом. . .

Я аж крикнула: — О?. . . а звідки родом. . .

— Вони усї із Мазовища.

— А відкіль сю вістку маєш?

— Зо дна моря! — (Ся Мотря була справдї така, що й зо дна моря дістане, що їй треба). — Той що

до Домахи горнув ся. Данило Дончук, а той, що мені найлучше сподобавсь, Кирило Савтир.

— Та який же він, той Кирило? — питає Олена Яковенкова, — оттой білявий, веселий?

Походив! Я й не питала про твого білявого. Се все Господь тобі судив, сестрице; а дуріть нам не гоже. Мій Кирило — золото не чумак! Такі брови високі, чорні. Все люльку курив; хмурий, наче думає на Турка йти; а нерухомий, як справді з золота викований! Озвав ся тільки раз: не займав дівчат нікого, да й на мене щось двічи поглянув, тай то нїби так, не хотївши, не вмисне. Аж менї лихо; всї жартують, всї сьміють ся, а він стоїть, тілько брови піднїмає. Такого то я собі журавля сподобала! Да вже нїчого робить; аби вони з Криму повернулись. . .

— Та що? — питаю.

— Будуть нас сватать, — каже, — і висватають, як пити дадуть! А нуте, дївчата, звеличаймо Домаху! — Тей почала:

Сїяла зіронька, сїяла:
З ким ти, Домасю, стояла?
З тобою, Данилку, з тобою.
Під зеленою вербою;
З тобою, чумаче, Данильцем,
Під вишиваним рукавцем.

— Да скажи-ж, Мотре серденько, як се ти все те знаєш? Хто тобі казав?

— Посилала я сороку білобоку, а вона менї принесла дві вісти під правим крильцем: одну про Данила, а другу про Кирила.

Да так сьмішками та жартами і одмовилась, а правди не сказала.

V.

Надходить осінь. Одробились у полї; справили обжинки. По улицях почали свати похожати, — тільки й чуєш, як дївчата хвалять ся:

— А я за свого Михайлика заручена! — А мене батько поблагословив за Павлуся!

Смутно менї та сумно менї, мов я в чорну хмару ввійшла; тільки й радости, як стрінусь із Мотреєю, наговорю ся. Як уже її просила: — Скажи менї, любочко чи правда тому, що ти говорила, чи то жарти твої? Хто тобі казав, що будуть сватати?

— А хиба я не казала, кого посилала? — сороку білобоку. . . — тай почне реготатись. — От, серце, я тебе поражу хорошою радою: чого не треба — не питайсь. Поміркуймо лиш, як то ми з тобою в чужу сторону віддамось ся? Коли-б, Господи, щасна! Поприїжджаємо до своїх батьків, до матерок у гостї. Що я приїду пишно та красно, а ти ще краще, — сивою паровицею (бо там усе сиві воли в Мазовищі), у намітках димових, із любим чоловіком. Нехай нашим ворогам тяжко!

Та було як почне вигадувати, я й заслухаюсь.

Якось порядкую в свойому садку, біжить меньша сестра: — Домасю! Домасю: свати йдуть! уже близенько!

Ох менї лишечко! Побігла до хати, у сїнях спинилась. Чую — з батьком переговорюють ся, що "прийшли до вашої милости от пана Ігната". Вийшов батько двері одчиняти, я йому в ноги, кланяюсь та плачу: — Татоньку ріднесенький, не топіть своєї дитини!

— А який вражий син тебе хоче топити! — каже батько. — Годї-ж бо, годї, не плач!

— Хиба ми будемо тебе силувати, доню? — каже мати, — чого плакати?

Я радесенька, так дякую їм: — Спасибі, мамо, що ви мене жалуєте, що за нелюба не оддаєте!

Батько, почастувавши тих сватів, подякували за ласку. — А дитина наша, — змовив, — ще молоденька нехай ми ще самі її покохаємо, та навчимо на розум добрий.

— Отсе, доню, кажуть мати, як уже провели старостів, — се твій місяць, що за хмару зайшов!. . .

VI.

Як збулась я сього лиха, неначе й веселійше трошки стало; дожидаю Данила з Криму. . . як-то він вернеть ся, як-то побачу його! а здумаю, що може яка пригода йому в дорозї сталась, то й серце моє похолоне. Вийду собі, сяду де в садку, та як задумаюсь, то думка думку спережає; робити що — ніякої охоти нема. Так і маюсь цілий день.

Одного ранку так-то менї важко було, коли чую — кличуть мати:

— Домасю! іди лиш до хати: Господь хороших гостий наслав.

— Яких мамо? — питаю, а сама так і трушу ся.

— Од пана Корнїя Дончука: сватає за свого сина, Данила.

Боже-ж мій милий! Я й не памятаю, як мати ввели мене в хату, як поблагословили! Подавали рушники (я винесла що найкращий, вишневий) тай заручили нас.

Старі-ж радять ся з сватами, а Данило схилив ся до мене близенько: — Дївчино моя! — каже, — чи любиш ти мене так, як я тебе, дуже?

Я мовчу. . . а так вже любо менї його слухати! Що вечера було прийде до мене в садок, тай ніч менї з ним не змигнеть ся.

А мати кажуть: — От тобі, доню, і той місять, що тобі на руки скотив ся!

VII.

І Мотря заручилась із Кирилом Савтиром. Одного дня ми й повінчались.. Тодї вже призналась: — Посилала я, каже, — стару Бульбиху довідатись аж у Мазовише; то вона про все розпитала, і самого Кирила бачила і Данила, і ті вістки менї приносила.

По весїлю питає мій батько Кирила: — Як се ти, Кирило, оженив ся? Як би не своїми очима бачив, зро-

ду не поняв би віри, щоб такий бурлака та одружив ся!

— Одружив ся, пане Іване, — каже Кирило, — як бачите. Сподобав її, як пташку співочу. Нехай у мене в хаті щебече.

Свекор мій такий добрий, жалує мене, як батько; і свекруха жартовлива і ласкавая; щасная моя доля вдала ся, дякувати Богу! Тільки на весні згадала я, як-то люди плачуть, як почав мій Данило в дорогу виряжатись. Такий то жаль мене обняв, як проводила його за село; стала, дивлюсь — тільки округ мене безкраї степи зеленіють. . .

Свекруха сама плаче, а мене розважає: — Так-то нам уже Господь дав, доню моя мила, — каже, — що хто скаче, той і плаче! От я звікувала в роскоші, заміж пішла по любости, сини в мене як соколи... та за те-ж я й поплакала найгірчійшими слізми. І я виряжала перше свого чоловіка, а тепер із своєю дитиною розлука; та ще не знаю, чи діжду, чи побачу вже, бо я таки на сьвіті пожила; може Господь і до себе прийме. А ти молоденька, діждеш його; чого тобі журитись? Змарнієш на личку — тільки його впечалиш!

І Мотря було прибіжить: — А що се ти, Домасю? Але-ж і я свого Кирила у Крим випровадила! Та якже змарніла, Мати Божа!... Коли твій чоловік розсудливий, він на тебе й не гляне — така ти стала! А мій, то мене й приголубить і поцілує, бо я стріну його така, як мак повний. — Так було мене розважає.

На силу я діждала осени. Та вже що години вибігаю за ворота, чи не ждуть вони? А в ночи, то й очий не зведу: от снить ся мені, що скриплять ворота, або чоловіків голос чутно, так я і схоплюсь, вибіжу — ні, нема нікого; глухо, і ворота зачинені.

О Петрі якось, проти неділї, снить ся менї сон: зійшов над нашою хатою місяць у повні, та червоний; а в місяци білий півень трепочеть ся крильми, та так співає, аж по селї лунає.

— Се добрий сон тобі приснив ся, — каже свекруха, ось побачиш, коли наш Данило хутко не вер-

неть ся. Як дівчині місяць снить ся, то женихъ; а як молодиці — чоловік приїде, або син народить ся. Треба визирати Данила. І не оглядимось, як притягнуть.

Він таки справді другого дня в вечері й вернув ся, мій голуб сизий. От уже ми наговорились! Я й росказую, який то мені сон снив ся: місяць у повні.

— А мені, — каже він, пригортаючи мене, тільки снилась зіронька!

СПИС БАЙОК.